

JEROEN VAN DER VLIET

Archeologie in de klas

Archeologie wordt op school nog steeds geassocieerd met de prehistorie. Verder wordt aan archeologie bijna geen aandacht besteed tijdens geschiedenislessen. Dat is vreemd omdat juist archeologie een grote bijdrage kan leveren aan de nieuwe eisen die aan het geschiedenisonderwijs worden gesteld: het aanleren van onderzoeksvaardigheden en samenhang met andere vakken.

Beeldvorming

Archeologie komt er in de geschiedenislessen nogal bekaaid van af. Na een verhaal over het leven van jagers-verzamelaars en de eerste boeren wordt er met geen woord meer over gerept. Archeologie lijkt in geschiedenisboeken synoniem voor prehistorie. En de archeoloog is en blijft een onderzoeker die met de schop in de hand op zoek is naar sporen van het verleden in de bodem.

Allereerst is de achtergrond van de geschiedenisleraren hier van betekenis. Geschiedenisleraren zijn historici. Tijdens hun opleiding komen ze nauwelijks in aanraking met archeologie. In de klas kunnen ze dan ook niet echt uit de voeten met de verhalen over archeologie en blijven ze het schoolboek letterlijk volgen.

Daarnaast spelen financiële redenen een rol. Uitgevers kunnen zich geen grote redactie permitteren. Daarom schrijven vakdidactici de geschiedenisboeken en worden archeologen slechts als adviseurs bij de eindredactie betrokken. Tijdsgebrek is de derde reden waarom archeologie in zo'n kort bestek ter sprake komt. Er zijn minder uren beschikbaar voor het vak geschiedenis, maar het aantal onderwerpen dat in die tijd aan de orde moet komen groeit nog steeds. Daarom is geen ruimte meer om uitgebreid stil te staan bij een onderwerp. Daarmee is de cirkel rond.

De geschiedenis ligt op straat

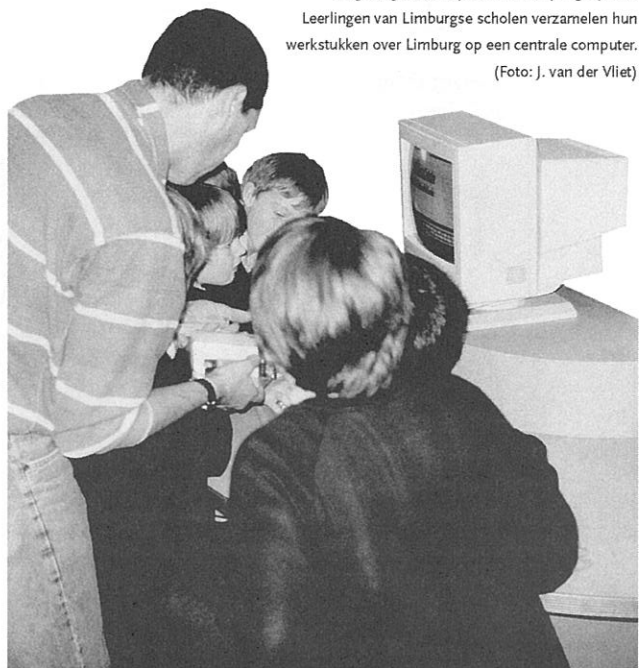
Een van de meest opvallende ontwikkelingen van de laatste jaren is de groeiende aandacht voor de eigen omgeving. Al langer maakten leerlingen, gewapend met jampotten en schepnetjes, tijdens de biologies een uitstapje om het leven in en rond een boerensloot te bestuderen. Langzamerhand raakt deze aanpak ook in zwang bij andere vakken zoals aardrijkskunde, economie en geschiedenis. Met een klembord en vragenlijst in de hand interviewen leerlingen mensen die boodschappen doen in een supermarkt of verrichten zij grondboringen in een weiland om meer te weten te komen over de bodemgesteldheid.

Deze onderzoekjes zijn kenmerkend voor het nieuwe onderwijs. Ze hebben een projectmatige structuur, zijn praktisch uitvoerbaar en spreken de leerlingen om die redenen vaak meer aan dan een tekst uit een boek. Vooral maatschappelijke ontwikkelingen zoals urbanisatie, mobiliteit en industrialisatie, die in theorie moeilijk te bevatten zijn, laten zich goed onderzoeken in de omgeving. Onderzoek in de omgeving kan dan ook worden aangewend om begrippen te verklaren en voor de leerlingen meer begrijpelijk te maken. Inmiddels zijn ook voor het vak geschiedenis voorbeeldprojecten ontwikkeld waarin het verleden van de eigen omgeving centraal staat. Leerlingen maken bij deze projecten gebruik van archiefstukken, boeken uit de bibliotheek en informatie die de bebouwde omgeving hen biedt. Zo kunnen ze uit stratenplannen meer te weten komen over de vorm en de ontwikkeling van de oude stad, gebouwen kunnen worden gedateerd aan de hand van hun architectonische kenmerken en geven veel informatie prijs over de sociale positie van hun bewoners. Het is vaak de bedoeling dat de leerlingen de informatie die ze gevonden hebben bewerken en presenteren in de vorm van een verslag. Dat kan ook een spreekbeurt zijn, een verslag vastgelegd op videoband of als computerprogramma. Van dat laatste is het project *Limburg Online*¹ een mooi voorbeeld. Leerlingen van diverse Limburgse scholen verzamelen informatie door middel van onderzoekjes in hun

De computer is niet meer weg te denken uit het onderwijs. Ook bij het omgevingsonderwijs wordt hierop ingespeeld.

Leerlingen van Limburgse scholen verzamelen hun werkstukken over Limburg op een centrale computer.

(Foto: J. van der Vliet)

omgeving en maken daar een verslag van dat vervolgens op een centrale computer wordt bewaard. Daardoor groeit deze centrale computer uit tot een omvangrijke verzameling gegevens over de provincie. Kaarten, grafieken, foto's en verhalen geven een beeld van het verleden in de eigen omgeving en bieden tevens een goed uitgangspunt voor nieuwe onderzoekjes aangezien de leerlingen met behulp van een computer en een modem de verzameling zelf kunnen raadplegen.

Binnen zo'n omgevingsonderzoek past ook archeologie. Leerlingen zouden een opgraving in de buurt kunnen bezoeken of een archeoloog zou in de klas een verhaal kunnen vertellen over wat er zoal in de omgeving van de school is gevonden. Daarnaast kan worden gedacht aan het beschikbaar stellen van kaartmateriaal, bijvoorbeeld vereenvoudigde informatie uit het archeologisch informatiesysteem ARCHIS (www.archis.nl), dat in informatiesystemen

zoals het eerdergenoemde Limburg Online kan worden geïntegreerd. Aan het onderzoek zelf kan natuurlijk ook een archeologische dimensie worden gegeven door leerlingen te betrekken bij het werk van de archeoloog. Laat leerlingen bijvoorbeeld meehelpen bij een veldverkenning, met archeologische experimenten zoals het bouwen van een boerderij of op een opgraving. Op deze manier leren ze het meest over wat het werk van een archeoloog nu precies inhoudt en hebben ze ook het gevoel dat het werk dat ze verrichten bijdraagt tot iets, in dit geval tot echt wetenschappelijk onderzoek.

Leerlingen leren kijken

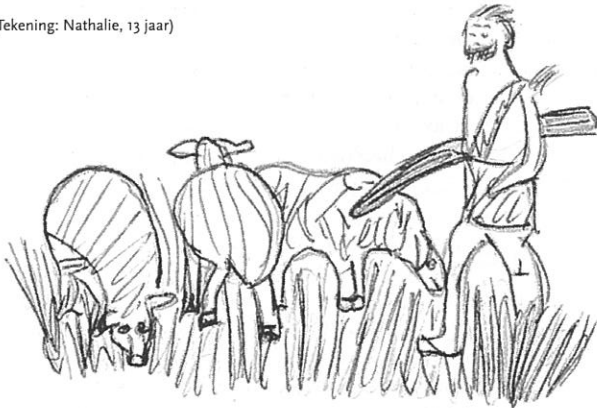
In de omgeving waarin leerlingen leven zijn veel sporen van het verleden, maar ze moeten er wel oog voor hebben. Het uiterlijk van stad en platteland is door de eeuwen heen veranderd. Wie het verleden zoekt in een moderne stad moet

(Tekening: Robin, 13 jaar)

ARCHEOLOGIE IN HET ONDERWIJS

(Tekening: Nathalie, 13 jaar)

leren kijken. Leerlingen kijken niet zo gericht naar die omgeving. Dus als ze bewust moeten worden gemaakt van het verleden dan moeten ze eerst leren om dat verleden in hun omgeving ook daadwerkelijk te zien. Maar dat is nog niet alles, ook het beeld moet wat worden bijgesteld. Een leerling van mij associeerde geschiedenis ooit met bejaardentehuizen. En terecht. Dat betekent niet dat geschiedenis moet worden gepresenteerd alsof het een programma van MTV betreft, maar wel dat het een actieve en hedendaagse uitstraling moet hebben en vooral ruimte moet bieden om te fantaseren. Daarom biedt archeologie ook zulke goede mogelijkheden. Bij een opgraving worden voorwerpen gevonden die je kunt zien en aanraken, het gaat over mensen die vroeger leefden maar die in weinig opzichten echt van ons verschillen en het heeft een avontuurlijke tintje, nooit precies weten wat je zult vinden.

Alternatief

Om er voor te zorgen dat archeologie aan haar trekken komt in het onderwijs, zullen stappen moeten worden gezet. Dat betekent dat de leraren en lerarenopleidingen moeten worden aangesproken, dat de uitgevers en de schrijvers van geschiedenisboeken beter op de hoogte moeten zijn van wat archeologie inhoudt. Dat is een kwestie van lange adem, maar er zijn ook snelle successen te behalen. Stadsarcheologen en lokale archeologische verenigingen zouden bijvoorbeeld contactdagen

(Tekening: Nathalie, 13 jaar)

kunnen organiseren waarbij geschiedenisleraren worden uitgenodigd om te kijken wat er in hun omgeving wordt opgegraven en om te praten over welke mogelijkheden bestaan om hun leerlingen daar bij te betrekken. Ook kan worden gedacht aan het opzetten van werkgroepjes op scholen. Op veel scholen bestaan al veel buitenschoolse activiteiten zoals een fotoclub, een schaakclub of een schoolkrant-redactie. In het kader van studie- en beroepsoriëntatie zou een archeoloog ook op school uitleg kunnen geven over wat archeologisch werk inhoudt.

Kortom, oplossingen zijn er volop, maar veel belangrijker is de reden waarom archeologie meer aandacht verdient in de klas. Leerlingen kunnen op een praktische manier ontdekken hoe een historisch onderzoek wordt opgezet waarbij de archeologie: alle mogelijke bronnen bevat, zowel materieel als schriftelijk; kennis en vaardigheden van verschillende vakken toepasbaar maakt; voldoende ruimte laat voor eigen interpretaties en verhalen, en waarbij deze elementen allemaal in samenhang aan bod komen.

De auteur is docent geschiedenis

¹ De informatie is niet algemeen toegankelijk via Internet. Meer over Limburg Online is te vinden in: Vankan, L. (red.), 'Praktische didactiek voor omgevingsonderwijs. De eigen omgeving in mensen maatschappijvakken in de basisvorming', Bussum 1995.

Voor meer informatie over omgevingsonderwijs:

- Bogaerts, C., J. Dijkman en J. Rijken, 'Onderzoek leren doen bij geschiedenis. Historisch onderzoek in de basisvorming. Achtergronden, voorbeelden, werkbladen en handleidingen', Enschede 1996.

- Dijkman, J. en M. van Loon, 'Omgevingsgeschiedenis: handreiking voor het ontwerpen van lessen', Zeist en Enschede 1994.